

НОВА ПЕСНОПОЙКА НАРОДНИ ПЕСНИ И СТИХОТВОРЕНИЯ

chitanka.info

НАРОДНИ ПЕСНИ

АНГЕЛ ВОЙВОДА НАРОДНА ПЕСЕН

— Дали си имаш висока куќа, Ангеле де?
Дали си имаш висока куќа, войводо де?
— Мойта е куќа зелена буќа, дружино де!
Мойта е куќа зелена буќа, юнаци де!
— Дали си имаш стара майчица, Ангеле де?
Дали си имаш стара майчица, войводо де?
— Мойта е майка Стара планина, дружино де!
Мойта е майка Стара планина, юнаци де!
— Дали си имаш стар бял баџица, Ангеле де?
Дали си имаш стар бял баџица, войводо де?
— Моят е баџа сабља френгија, дружино де!
Моят е баџа сабља френгија, юнаци де!
— Дали си имаш мили сестрици, Ангеле де?
Дали си имаш мили сестрици, войводо де?
— Мойте са сестри чифте паласки, дружино де!
Мойте са сестри чифте паласки, юнаци де!
— Дали си имаш мила булчица, Ангеле де?
Дали си имаш мила булчица, войводо де?
— Мойта е булка дџлгата пушка, дружино де!
Мойта е булка дџлгата пушка, юнаци де!
— Дали си имаш дребни дечица, Ангеле де?
Дали си имаш дребни дечица, войводо де?
— Мойте са деца дребни фишеџи, дружино де!
Дето ги прата, работа вџршат, юнаци де!

МАНУШ ВОЙВОДА НАРОДНА ПЕСЕН

*Доста сме яли, яли и пили,
тлъсти агнета, вино червено.
Развивай байряк,
ти Мануш войводо, леле ле!
Нашите майки черни кърпи носят,
черни кърпи носят, все за нази питат.
Развивай байряк,
ти Мануш войводо, леле ле!
Нашите бащи небричени ходят,
небричени ходят, все за нази питат.
Развивай байряк,
ти Мануш войводо, леле ле!
Нашите сестри неплетени ходят,
неплетени ходят, все за нази питат.
Развивай байряк,
ти Мануш войводо, леле ле!
Нашите деца у турци роби ходят,
у турци роби ходят, все за нази питат.
Развивай байряк,
ти Мануш войводо, леле ле!
Хайде да разсипем тая турска ордия,
и да откупиме наши дребни деца.
Развивай байряк,
ти Мануш войводо, леле ле!*

ИНДЖЕ ВОЙВОДА НАРОДНА ПЕСЕН

Заплакала е гората,
гората и планината,
заради Индже войвода:
— Де да е Индже да дойде,
да развесели гората,
гората и планината!
Отде я зачу Инджето,
та па на Коля думаше:
— Кольо ле, баш байряктарин,
развивай, Кольо, байряци,
поведи, Кольо, юнаци,
към висок баир Бакаджик,
към тая Стара планина,
да развеселим гората,
гората и планината.
Кольо е развил байряци,
Кольо е повел юнаци,
все със агнешки калпаци,
та па се викна, провикна:
— Я върви напред, дружино,
да развеселим гората;
за юнак не са седенки,
ни ситно хоро в Дъбене!

СТРАХИЛ НАРОДНА ПЕСЕН

Атмаджа дума Страхилу:
— Страхиле, страшна войводо!
Защо си толкоз посърнал,
посърнал, още повехнал?
Дали ти пушка дотегна,
или ти пътя омръзна,
или ти булче домиля,
или ти старост потропа?
Страхил Атмаджи думаше:
— Нито ми пушка дотегна,
нито ми пътя омръзна,
нито ми булче домиля,
нито ми старост потропа...
Снощи на пътя замръкнах,
на връх на Стара планина,
на хайдушката равнина.
Там ми се дремка додрема,
па легнах и си позаспах
на пушка, на табанджата.
Страшен си сънчец сънувах —
отдолу иде потеря,
до седемдесет татаре,
до седемдесет читаци
със седем сини байраци.
Атмаджа дума Страхилу:
— Страхиле, стара войводо,
и туй ли да те науча!
Съблечи дрехи юнашки,
облечи дрехи просешки,
наложи калпак мечешки,
препаши сабя френгия,

нарами дреха просешка,
па земи блюдо божешко,
и иди долу на пътят,
на пътят, на кръстопътят.
На мермер камък да седнеш
под тая сянка дебела
до водицата студена,
при тая бука зелена;
там ще потеря да мине,
секи ще хвърли по пара;
най-подир върви войвода,
той ще ти хвърли пет пари,
па ще те тихо запита:
„Че видял ли си Страхила,
Страхила страшна войвода?“
Докат си дума издума,
а ти на крака подскочи,
извади сабя френгия,
па се наляво завърти;
дор се надясно обърнеш —
сам ще войвода остане.
Страхил на крака подскочи,
съблече дрехи юнашки,
облече дрехи просешки,
наложи калпак мечешки,
препаса сабя френгия,
наметна дреха божешка,
зема си блюдо просешко,
па слезе долу на пътят,
на пътят, на кръстопътят.
На мермер камък поседна,
положи блюдо просешко
на зелената морава
под тая бука зелена,
под тая сянка дебела,
при тая вода студена.
Чакал ми малко, ни много,

тъкмо ми три дни, три ноци;
погледнал Страхил надолу —
то не ми била потеря
от седемдесет юнаци
със седем сини байряци;
на ми е била потеря
колко на небе звездите,
колко на поле тревите,
колко на гора листето.
Всеки си хвърлил по пара,
най-подир върви войвода,
той му е хвърлил пет пари,
и си Страхила попита:
— Видя ли нейде Страхила,
Страхила, страшна войвода?
Докат войвода издума,
Страхил на крака подскочи,
извади сабя френгия,
па се наляво завъртя;
дор се надясно обърнал,
сам си войвода остана!
Страхил войводи думаше:
— Войводо, турска баницо,
иди си търси Страхила,
Страхила, страшна войвода!

СТЕФАН НАРОДНА ПЕСЕН

*Отдолу идат сеймене,
сеймене, бильок-башице,
юнашка глава носеха,
засукале ѝ мустаци,
разчесале ѝ перчеме.
Мало-големо вървяло
юнашка глава да гледа,
никой си глава не позна;
най-подир дойде бабичка,
тя си главата познала.
Викна бабичка да плаче:
— Синко Стефане, Стефане,
тѣй ли е мама мислила,
кога е тебе родила?
Сеймене баби думаха:
— Я стой, бабо, не плачи,
не плачи, бабо, не жали,
юнак си сина родила!
Дорде сина ти хванеме,
шестдесетмина паднаха.
Машалла, бабо, машалла,
юнак си сина хранила!
Дорде му рѣце вържеме,
още шестдесет паднаха.
Машалла, бабо, машалла,
юнак си сина хранила!
Дорде му глава вземеме,
сам бильок-башия падна.
Машалла, бабо, машалла,
юнак си сина хранила!*

ВЪЛКО НАРОДНА ПЕСЕН

*Вълко, Вълко, Вълко баш байряктар
свивай байряк, дъжд да не го вали!
— Нек го вали, огън да го гори!
Ние бехме деветина брата:
осемтина под байряк измрле
добър господ и заради мене!
Още Вълко това не изрекъл,
пушка пукна из гора зелена,
та удари Вълка в клето сърце;
Вълко викна, та гората екна:
— Ей ви вазе, ви вярна дружино,
несете ме и занесете ме,
занесете ме на път, на кръстопът,
на крака ми байряка побийте,
за байрякът коня ми вържете.
Кой е младо — коня да възседне,
да възседне тая враня коня,
да понесе тоя кръстат байряк,
да спомене Вълка баш байряктар.*

СТОЯН НАРОДНА ПЕСЕН

Мама Стояна люляла,
люляла и му пяла:
— Нани ми, синко Стоене,
да растеш, да си порастеш,
царството да си отървеш,
царството и боярството
от тези ръце душмански,
че царство ти е бащино,
бащино, още майчино!
Стоян мами си думаше:
— Майно ле, мила майчице,
като ми рече таз дума,
много ми сърце нарани;
като ме тъкмиш, майно ле,
царството да си отърва
от тези ръце душмански,
че ми е било бащино,
бащино, още майчино —
имам ли пушка бойлия,
и остра сабя френгия
и чифте кобур пищове?
Мама Стояну думаше:
— Всичко е, синко, готово,
току си расти, порасти;
като си, синко, порастеш,
отбор дружина избери,
в зелени гори заведи,
по планини ги нареди,
сардисай всички боази,
пресечи царски друмове,
заварди Стара планина,

*не давай птичка да мине,
камо ли поща и хазна...*

РОБИНИ НАРОДНА ПЕСЕН

*Да се провали Митрополия
че се направи между два друма,
между два друма, между два пътя:
В един път върват млади пашовци,
в другия върват черни Татари,
всяки Татарин по коня ѝезди,
по коня води, по роба кара,
и напреде им до три синджиря,
до три синджиря млади робини.
В първия синджир мома Калина,
в втория синджир мома Малина,
в третия синджир сама буля им.
Калина плаче, Малини дума:
„Де щем, Малино, мама да видим?“
Пак буля им ги разговаряше:
„Мълчи, Калино, и ти, Малино,
буля да плаче, буля да жели,
че си оставя мъжкото дете,
мъжкото дете в гора зелена,
ненакърмено, неокъпано,
неокъпано, нито кръстено —
буля да плаче, буля да жели!
Вази ще карат във Цариграда,
че там си има от нашата вера,
от нашата вера християнска,
пак мен ще карат в татарска земя,
чи там ни нема от наша вера,
от нашата вера, от наша рода —
буля да плаче, буля да жели!“*

ЦАР ИВАН ШИШМАН НАРОДНА ПЕСЕН

*Откак се е, мила моя майко ле, зора зазорила,
оттогаз е войска провървяла —
кон до коня, юнак до юнака.
Саблите им като ясно слънце —
огън святка през гора зелена;
войвода им сам цар Иван Шишман.
Отговаря сам цар Иван Шишман:
— Боже силни, Боже създателю.
помогни ми с сила и юнаштво!
Бой щем да се бием, на Софийско поле,
кръв ще леем, за Христово име,
ще прославим, християнска вяра.*

КАРА МУСТАФА НАРОДНА ПЕСЕН

*Болен ми лежи, море, Кара Мустафа;
де гиди болен Кара Мустафа!
Болен ми лежи, море, та ке да умрит;
де гиди болен Кара Мустафа!
— Кой ке ти носит, море, дългата пушка?
Де гиди болен Кара Мустафа!
— Нека я носит той хайдут Велко,
защо ѝе болье юнак од мене.
— Кой ке ти носит, море, острата сабя?
Де гиди болен Кара Мустафа!
— Нека я носит той хайдут Велко,
защо ѝе болье юнак од мене.
— Кой ке ти ява та врана коня?
Де гиди болен Кара Мустафа!
— Нека я ява той хайдут Велко,
защо ѝе болье юнак од мене.*

КАРА ТАНАС НАРОДНА ПЕСЕН

Янка през гора вървеше,
със крушев листец свиреше
и на гората думаше:
— Горо ле, горо зелена,
и ти, водице студена!
Вижда ли, горо, хайдути,
Кара Танаса войвода,
из тебе, горо, да ходи
и мойто братче да води?
Птичка изпище в осойе:
— Янка ле, булка хубава!
Защо си толкоз хубава,
кога си така глупава?
Ако би гора думала,
не би я секли дървари,
не би я пасли овчари,
не би тя крила хайдути
под своя бука зелена!
Още пиленце пееше,
ето че иде дружина;
Кара Танас я водеше,
Иванчо байряк носеше;
дълги им пушки на рамо,
златен ятаган на пояс,
от чисто злато паласки
и двойки пъстри пищови —
не можеш да ги познаеш
кой им е юнак войвода!
Янка си отри сълзите,
па ми се викна-провикна:
— Горо ле, горо зелена!

*Я развий листе широко,
изкарай клоне високо,
направи сянка дебела,
че имам братец хайдутин
под твойте сенки да ходи,
отбор юнаци да води,
да сече наши душмани
и цариградски султани!*

БЯЛА РАДА НАРОДНА ПЕСЕН

*Мари Радо, бяла Радо!
Цар царува в Цариграда,
бяла Рада в Будин града.
Биха турци, биха гърци,
биха млади еничере,
не можеха да разбият
нови града Будинова,
дур не доде Татар паша,
Татар паша сос татари.
Дваж обиде, триж удари,
дувари ми са разлюляха,
ключелки са потрошиха
и порти са отвориха,
та е влязал Татар паша.
Там е нашал бяла Рада,
дека яде шаро ѝегне
и пие си руйно вино
с Петра бана, мила брата,
и Ивана побратима.
Петра бана погубиха,
а Ивана посякоха,
бяла Рада поробиха.
Вързаха ѝ бяло лице,
бяло лице с бяла вала,
черни очи с черна вала.
Туриха я во кочия,
главиха ѝ кочиджия,
да кара Ради кочия.
Върваха мало и много,
отидоха край морето,
моренки хоро играят.*

Рада на турчин говори:
— Турчине, кочиджие ле,
отвържи ми бяло лице,
бяло лице с бяла вала,
черни очи с черна вала,
да погледам горе, долу,
горе, долу по хорото,
по хорото, по момите,
дано вида от моята,
от моята мила рода!
Кочиджия отговаря:
— Ти щеш, Радо, да си видиш
твойта, Радо, клета рода,
кога роди върба грозде,
а ракита жълти дюли!
И Рада му отговаря:
— Кочиджия, брат да ми си,
я подай ми влашко ножче,
да разрежа тая ябълка,
устата да си разкваса!
Кочиджия ѝ подаде,
ѝ подаде влашко ножче;
прободе са бяла Рада,
прободе са в клето сърце.

БЕНА НАРОДНА ПЕСЕН

— Бене ле, пиле шарено,
я ма не гледай в очите,
не задавай ми ядове,
ядове, либе, чемере,
не убождай ми сърцето
с твоите устни алени,
че ще дружина остава
навръх на Стара планина,
на Троянската пътека,
за твойта снага гиздава;
че ще пушката променя
за къща, за покъщнина;
че ще пищове промена
за два ми чифта биволе;
че ще ножове променя
за позлатено вретено.
Бена войводи думаше:
— Войводо, горско плашило,
ако дружина оставиш,
азе ща да та поведа,
вов село ща да та заведа
при жени и при бабички,
да пееш „Друн, друн качура“,
да шиеш ситни белушки,
да седиш, да седянкуваш
и да повиваш децата.

МОМА БОШНАКИНЯ НАРОДНА ПЕСЕН

*Провикна се^[1], мома Бошнакиня:
— Кой като мен девет годин ходил
девет годин ходил със аскер на сефер!?
Калпак кривях като дели-баши,
сабя въртях като кеседжия;
пушка носих, пушка арнаутска,
коня яхах, коня вихрогоня.
Бог да убий Софишкия паша,
със него съм на баня ходила,
та ме позна по бялото лице,
та ме позна по тънкото кръстче;
та поиска лице да целува,
та поиска кръстче да ми кърше;
та извадих сабя дамаскиня,
та отрязах пашовата глава.
Та възседнах коня вихрогоня,
та забегнах във земя бошнашка.*

[1] Първата част на всеки стих се повтаря. ↑

БУЛКА ВЪРВИ ИЗ ГОРА ЗЕЛЕНА НАРОДНА ПЕСЕН

*Булка върви, булка върви през гора зелена,
като върви, като върви, жално-милно плаче,
жално-милно плаче, джанам, плаче и нарежда:
„Черней, горо, черней, сестро, двама да чернейме,
ти за твоите листи, горо, аз за първо либе.
Тебе та е, горо-ле сестро, слана осланила,
мене ма е, горо-ле сестро, мама оженила,
мама оженила, горо-ле сестро, за лудо-младо либе.
Ноця ходи, горо-ле сестро, по широко поле,
деня ходи, горо-ле сестро, из дълбоки доли.
Вечер иде, горо-ле сестро, армаган ми носи,
армаган ми носи, горо-ле сестро, се кървави дрехи,
се кървави дрехи, горо-ле сестро, се търговски глави.
Черней горо, черней, сестро, двама да чернейме —
ти за твоите листи, горо, аз за първо либе.
Твоите листи, горо-ле сестро, пак щът да покарат,
мойта младост, горо-ле сестро не ще се повърне.“*

ДОНКА И СЛЪНЦЕ НАРОДНА ПЕСЕН

*Похвалила се Донкината,
Донкината стара майка:
— Като Донка нийде нема,
Донка ми е по-хубава
от момите, от момците,
от хубаво ясно слънце,
от по-хубав ясен месец!
Де я зачу ясно слънце,
че отиде у Донкини,
че си Донки проговаря:
— Мари Донке, бяла Донке,
майка ти се тихо хвали,
че си била по-хубава
от момите, от момците,
от хубаво ясно слънце,
от по-хубав ясен месец.
Хайде с мене на планина
да се двама надгрейваме —
кой повече време грее,
той ще бъде пръв на светът.
Станала е бяла Донка,
наместила кръстат чумбер,
престегнала тънка снага,
накитила къдра коса
и обула жълти чехли.
Тръгнали със ясно слънце,
излезли са на планина,
изгрели са светло, ясно,
зачудиле старо, младо.
Ясно слънце изгреяло —
огреяло две планини;*

*а пък Донка изгреяла —
огреяла три планини.*

МАРИЙКА И СЛАВЕЙ НАРОДНА ПЕСЕН

Седи Марийка в градинка
и шие ръкав на гергев;
ем шие ситно, ем пее.
Отде я зачу славеят,
той на Марийка думаше:
— Я хайде, хайде, Марийке,
двамина песни да пеем
и да се понадпеваме;
ако ти мене надпееш —
крачката да ми отрежеш,
крачката до коленцата,
крилцата до лактенцата;
ако аз тебе надпея —
косата да ти изскубам,
на гнездо да я навия,
пиленца да си измътя,
очите ще ти изкълва,
пиленца да си отхраня.
Пели, що пели двамката,
надпе Марийка славеят!
Славей Марийки думаше:
— Марийке, сестра да ми си,
не ми отрязвай крачката,
крачката до коленцата,
крилцата до лактенцата —
най ми ги здрави остави,
да ходя в села, градове,
да пея в росни градини
и на момците да казвам,
че има мома на светът
славея да си надпее.

ИВАНЧО И ИРИНКА НАРОДНА ПЕСЕН

Иванчо дума Иринки:
— *Иринке, либе Иринке,*
я давай ръка, прощавай —
аз ще на Сливен да ида,
на Сливен, на панаиря,
сливненска мома да взема,
че знаят тънко да предат,
и още секнато да тъкат,
тънки янови да тъкат
с турунджиени кенари.
Иринка дума Иванчо:
— *Иванчо, либе Иванчо,*
бре ходи, либе, къде щеш,
бре либи, либе, коя щеш,
и аз не ще остана
със мойта хубост и младост,
със мойто мъдро ходене,
със мойто ниско гледане.
Като Иванчо замина,
и Иринка се сгодила,
сгодила и оженила.
Тамам под було стоеше,
Иван на порта хлопаше
и на Иринка думаше:
— *Иринке, либе Иринке,*
ела ми, либе, отвори!
Иванчо вкъщи влизаше
и на Иринка думаше:
— *Клетта му душа, проклета,*
който се с либе шегува,
либе си шега не знае!

МОМИЧЕ, МОМИЧЕ НАРОДНА ПЕСЕН

— Момиче, момиче,
гиди, мряна рибо!
Не стой срещу мене,
изгорех за тебе,
като лен за вода,
босилек за роса.
— Гори, либе, гори,
гори, та изгори,
и аз така гора,
нема що да стора.
Мойта стара майка,
първа ми душманка!
На вода да ида,
либе да си вида —
и тя след мен иде,
вода да налеје,
че сме изгореле
се за пуста вода.
В градина да вляза,
цвете да набера,
китка да увия,
либе да накитя —
и тя след мен иде,
в градина да влезе,
цвете да полива,
зехир да подлива.

КИТКА НАРОДНА ПЕСЕН

*Коня води, китка вие,
Дане ле, хубава Дане, байова,
навила е десет китки,
десета е продумала:
— Не ме давай на момите,
че момите мъдро ходят,
мъдро ходят, лудо носят —
вечер додат от хорото,
захвърлят ме, подмятат ме.
Ами ме дай на момците,
че момците лудо ходят,
лудо ходят, мъдро носят —
вечер додат от хорото,
поскътат ме, потупат ме.
потупат — другаде „потопят“.*

СИНКО СТОЕНЕ, СТОЕНЕ НАРОДНА ПЕСЕН

— Синко Стоене, Стоене,
вечер ти мама постиля,
заран ти дига постилкя;
на постилкята намери
секакво цвеке ронено —
и бял, и червен трендафил,
и чернооки босилек.
Дали ти некой до'оди,
или си ходиш некъде?
— Майко ле, мила драгийо,
не ти си ходя некъде,
нити ми некой до'оди;
залибих либе хубаво,
доста е, мале, хубаво,
нали е младо, глупаво,
не умеј дума да дума,
камо ли либе да либи!
— Питай го, синко, питай го,
като е младо, глупаво,
що е по-благо от майка,
що е по-мило от бел мед,
що е по-бързо от коня?
— Я съм го, мале, попитал —
либе по-мило от майка,
сън е по-благо от бел мед,
очи по-бързи от коня.
— Либи го, синко, либи го,
либи го, не го оставяй —
не ми е младо, глупаво,
нало е хитра хитриня!

КАХЪРИ, ПУСТИ ЯДОВЕ НАРОДНА ПЕСЕН

*Кахъри, пусти ядове,
дигайте мъгли, прахове,
че затулет слънцето,
слънцето, йоще месеца!
Радка за вода отхожда,
да я не види слънцето,
слънцето, йоще месеца.
Радка за вода отхожда,
срещу ѝ идат два змея,
два змея като два огня,
че си на Радка думаха:
— Радке ле, мома хубава,
не си от Бога хубава!
Бог да убие майка ти,
майка ти, магьосницата,
майка ти, омайницата —
омая гора и вода,
и на гората листето,
и на долето зъмьете.
Снощи край вази минахме,
майка ти на двор седеше,
жива си зъмья дробеше
със ножче черночеренче,
в ново я гърне туряше,
със бял я бодил подклада,
подклада, още нарича:
„Както си боде тоз бодил,
тъй да се бодат момците
за наша Радка хубава.
Как се превива таз змия,
тъй да се вият момците*

*край Радкините дворове,
момците, йоще турците
и третъя вяра цигани!“*

МАМА ИВАНЧУ ДУМАШЕ НАРОДНА ПЕСЕН

Мама Иванчу думаше:
— *Иванчо синко, Иванчо,*
като си ходиш през море,
мама не те е питала
какво ти, синко, хареса?
— *Майно ле, стара майно ле,*
като ме питаш, да кажса,
да кажса, да те не лъжса;
мене ми, мамо, ареса
едно момиче презморче,
нийде му нема хубостта,
ни в града, ни в Цариграда.
В море биволи поеше,
за злат ги синджир държеше,
на море заря даваше,
слънцето надделяваше,
месеца пресполвяваше —
ако не ми го земете,
аз ща далеко да бегам.
Мама Иванчу думаше:
— *Иванчо синко, Иванчо,*
майка ти й жена вдовица,
не може сватба да дигне
през море за мома да ходи.

ПЕТКО РАДИ ПРЪСТЕН ДАДЕ НАРОДНА ПЕСЕН

*Петко Ради пръстен даде,
да го чака бяла Рада
за година, за полвина.
Не го чака бяла Рада,
ни година, ни полвина,
не го чака ден до пладне,
най се Рада посгодила.
Тамам Рада под венчило,
дели Петко на вратата,
на вратата със кривака.
— Давай, Радке, що си зела —
два пръстена позлатени,
жълтиците с шиниците,
имането с казаните,
грошовете с кошовете!
Радка Петку отговаря:
— Имал си ги, давал си ги,
нямала съм, земала съм!*

САДИЛА МОМА КРАЙ МОРЕ ЛОЗЕ НАРОДНА ПЕСЕН

*Садила мома край море лозе,
край море лозе със бяло грозде;
хем го садила, хем е думала:
— Ах, лозе, лозе със бяло грозде,
като те садя, кой ще те бере,
кой ще те бере, кой ще те яде,
като си нямам нийде никого,
току си имам едного Бога,
едного Бога и първо либе —
Бог е високо, либе далеко...*

СТЪПИЛ ДОБРИ НАРОДНА ПЕСЕН

*Стъпил Добри^[1] на бял мермер камък,
да си мери сива гургуличка;
не удари сива гургуличка,
най удари клетото си сърце.
Викна Добри, викна та заплака:
— Дето умра, там ме заровете,
на глава ми черква направете,
на сърце ми лозе насадете,
на крака ми чешма направете;
там ще мине царювата войска,
който ѝ грешен — Богу да се моли,
който ѝ гладен — грозде да си бере,
който е жаден — вода да си пие!*

[1] Първата част на всеки стих се повтаря. ↑

**ДРАГИНКО БУЛИ ДУМАШЕ
НАРОДНА ПЕСЕН**

Драгинко були думаше:

*— Каква си, буле, хубава,
каква те ѝ роса обляла,
роса ти лице обмила —
как не бе, буле, моичка!*

Буля драгинку думаше:

— Нали съм ваша, драгинко?

Драгинко були думаше:

*— Наша си, наша, бульо ле,
наша си, ала батева!*

АБРЕ ИВАНЕ, БЕЛИГРАЖДАНИНО НАРОДНА ПЕСЕН

— Абре Иване, Белигражданино,
я се обърни назад — Белиград изгоря!
— Нека Белград гори, на пепел да стане;
във него съм азе три годин робувал —
първата година за чифте пищове,
втората година за хранено конче,
третята година за мома-девойка;
която си либех, не ми я дадоха,
най която мразех, нея ми дадоха!
А пък девойчица по дворове ходи,
бистри сълзи рони и се Богу моли:
— Дай ми Боже, дай ми, дай ми, помогни ми —
очи соколови, крила павунови,
та да си префръкна във Будим града,
ех, че да си кацна в Брашовен чаршия,
ех, че да си купя игла билюрена,
игла билюрена, конец клубуданен,
че да си ушия юрган ялдъзлия,
юрган ялдъзлия, дюшек чичеклия;
че да си постеля на равното дворе,
че да си приспивам със млади бежари,
се млади бежаре като вакло агне,
зам да види мама, как се делба дели,
как се делба дели от първото либе!

МАРКО НАРОДНА ПЕСЕН

*Весел Марко весел коня язди,
а сега го невесело язди;
самур кожух наопако носи,
зердав калпак над очи надноси;
не смееше никой да го пита.
Попита го Елица сестрица:
— Весел брайно, весел коня яздиш,
а сега го невесело яздиш?
Отговаря Марко Кралевича:
— Снощи пойдох царю на дивана,
насреца ми до два латинина,
латински ми вера пропсуваха,
и при вера майка споминаха.
Я погубих до два латинина,
двама брата между девет сестри.
Сега некаят кърви да им платим,
нало сакат глава на замена.
Отговори Елица сестрица:
— Не бой ми се, Марко мили брате,
я си имам дор до девет сина,
десетийо Дуко младо дете;
се си Дуко на тебе прилича,
да пратиме него на замена,
та си стана майка на Дукоте:
— Айде, Дуко, уйкя ти се жени,
айде, Дуко, сватове да каниш.
Та е дошъл Дуко от Дукяне,
Додека го майка разрешила,
с сълзи го е майка изкърпала...*

САБЯ НАРОДНА ПЕСЕН

*Личба личет три млади теляли,
личба личет низ више Стамбула,
продаваат една остра сабя;
скъпа цена за сабя сакает,
ми сакает девет стотин дукад,
за теляли още деветдесет.
Ми дочула Гюргя самовила
и си зеде сураго елена,
си го зеде за коня бързего,
у зенгии до две лютти змии,
жълта смока за камшик я зеде.
Негде-годе елен ударяше,
три саати пред ветар бегаше,
тук да фтасат во града Прилепа,
да му кажит Марку Кралевике;
и му каза нокъе на полнокъе.
Станал Марко на нога юначка,
и си зеде своя бърза коня,
и си зеде жълтине дукади,
си я зеде Гюргя самовила,
дури ми се зора обзорила,
ми пойдо'е во града Стамбула,
ми купи'е она остра сабя,
що се диплит двана'есет дипли,
що се носит во бела пазу'а,
що си сечит древя и каменя;
и на ручек назад се врати'е,
и дойдо'е во града Прилепа.
Уще толку крѣчма ми испи'е
приятели, верни побратими.*

МАМА НА ПЕНКА ДУМАШЕ НАРОДНА ПЕСЕН

Мама на Пенка думаше:

*— Пенке ле, мила мамина,
макар да съм ти мащеха,
наука ще те науча.*

*Кога ти дойде свадбата,
като пред свадба излезеш,
хубаво да се премениш,
лекичко да се поклониш
на кумът и на кумата,
на свекър и на свекърва,
и на по-стара етърва,
най на малкото деверче!*

*Очите да не издигаш,
гората да си погледнеш,
че те сватове познават,
че си с хайдути ходила!*

Пена мами си думаше:

*— Аз ще се моля на тебе,
пък ти се моли на тетя —
прикия да ми прикъоса
моята мъжка премяна,
моите чифте пищове,
моята сабя френгия,
и дълга пушка бойлия;
че аз ще мъжа да водя
я два дни, мамо, я три дни,
я пък ли до три сахатя.*

*Аз ще на Балкан да ида,
в Балканът със хайдутите.*

*Там ме юнаци чакаха —
под секо дърво и юнак,*

в сека долчинка и байряк!
Като си Пенка издума,
облече мъжка премена,
запаса чифте пищове
и остра сабя френгия,
че влезе в тъмни яхъри,
извади конче хранено,
че си кончето възседна.
Пенка в Балканът отиде,
в Балканът при хайдутите,
да си юнаци дарува
заради сватба Пенкина —
на секи юнак по ялък,
и в ялъкът жълтичка;
да знаят, йоще да помнят,
кога се й Пенка женила!

ИВАН И МИЛКА НАРОДНА ПЕСЕН

— Милко ле, милна баева,
що има моми хубави
по ваша долня махала,
и по-хубави невясти,
и кара-гюзел девойки?
Хайде ме, Милко, похвали
на някой ваша комшийка!
— Байно ле, бате Иване,
на тутра да те похваля?
Де има мома хубава,
тя все е наша роднина;
де има куцо, сакато,
то не е наша роднина.
— Милко ле, мила баева,
я стани рано в неделя,
умий се, Милко, оплети,
измети равни дворове,
донеси вода студена,
та я на двори остави,
да се утаи, обистри,
та че погледни в водата —
когото видиш във нея,
него ще байо да вземе.
Станала рано в неделя,
та се умила, оплела,
измела равни дворове,
донела вода студена,
насред двори я остави
да се утаи, обистри;
кат се над вода наднела —
сама се Милка видела,

кат се видела, поклепа:
— Чума те взела, бае ле,
че как щем да се вземеме,
като сме пуста роднина —
майка ми и твой бабайко,
пръвички два братучеда,
а ний сме с тебе повторни?!
— Милко ле, милна баева,
хубава мома род няма,
широко поле ход няма,
дълбока вода брод няма
и Черно море глед няма...

ГЮРО ЗЛАТАРЧЕ И ОХРИДСКИ ПАША НАРОДНА ПЕСЕН

Ой, Гюро, Гюро, Гюро златарче,
Гюро златарче, един у майка!
Бог да убие охритски паша,
що те покани в Охрит на сватба,
зравица пуцил люта ракия.
И му говори Гюрова майка:
— Ой мили синко, Гюро златарче!
Не ми ѝе мила она здравица,
она здравица люта ракия,
що ти я пуцил охритски паша.
Нейзе говоре Гюро златарче:
— О майко, майко, стара ми майко!
Остарила се, безумила се —
това си имат, това си пуци.
Па си направи Гюро златарче,
той си направи стребрена кола,
стребрена кола, злати търкала,
и си направи златно яболко,
и си я качи старата майка,
и си я качи млада невеста,
па си отиде в Охрит на сватба.
Бог да убие охритски паша,
тамам си виде Гюро златарче,
вчас си излезе надвор на порти
да си пречекат Гюро златарче,
и му говори охритски паша:
— Ей гиди Гюро, Гюро златарче!
Било ми свадба и поминало;
айде влезе си в мъжки дворови!
И невестата му я зедоха,
му я внесоха в женски дворови.

Часот, що пошол Гюро златарче,
на часот него го дарували —
на стара майка църна марама,
Гюро златару златни ремене,
и на невесте златени пърстене.
Па изговоре Гюрова майка:
— О Гюро, Гюро, мой мили синко!
Не ми ѝе мило дар що дарува'а.
Па изговоре Гюро златарче:
— Молчи, не зборуй, ти стара майко,
ако ни чуе охритски паша,
ако ни чуе, ке ни загубит.
Уще си речта недоречена,
ете го фтаса охритски паша
и ми го фати Гюро златарче,
ми го исекло залак по залак.
Па останала Гюрова майка,
Гюрова майка стара робина,
и невеста му млада кадъна.

СТОЯН И ПЕТКАНА НАРОДНА ПЕСЕН

*Кани се село да бега
кой горе, либе, кой доле.
Стоян Петкани говори:
— Либе Петкано, Петкано,
кани се село да бега,
я речи, либе, майци си,
майци си, бащи си,
на едно село да идем,
та двама да се земеме.
Тамам е Стоян изрекъл,
побегна село Камена,
Петканин баща побегна
в големо село Кремена;
Стояну баща побегна
в големо село Борован.
Възкачил се е млад Стоян
на боровански могили,
сиво си стадо пасеше
и с меден кавал свиреше,
като свиреше, думаше:
— Сечко-месечко, мил братец,
като ми грееш по света,
видиш ли село Кремена,
видиш ли либе Петкана?
Ходи ли, както ходеше,
носи ли, както носеше,
пее ли, както пееше?
Месец Стояну говори:
— Ази си светя високо,
и видя село Кремена,
и видя либе Петкана.*

*Ходи си, както ходеше,
пее си, както пееше,
ала чернее за тебе,
каквото и ти за нея!*

МОМНЕ, КАК СИ ТЕНКО И ВИСОКО НАРОДНА ПЕСЕН

*Момне, как си тенко и високо,
уце да си църнооко;
на мнозина треска даваш,
кому два дни, кому три дни,
а беряру три години.
Го изсуши, го пресуши,
го направи сухо древо,
сухо древо яворово;
да го фърлиш в силен огън,
да си сторет дробна пепел,
да го сееш во градина,
да порастет рамн босилък,
босилкока киска цвеке,
да го берат девойките,
да го носат в пазухите.*

БУГАРСКИТЕ МОМИ НАРОДНА ПЕСЕН

*Мошне ми са мили бугарските моми,
везден ми жниает на жесконо сѣнце,
от утро до вечер на нодзе ми стоат,
подлози креваат, снопови ми вързват,
ставици ми правет, како славей пеат,
како ластовици тѣтко сборуваат.
Айде пак на вечер дома се враќаат,
како еребици ситно ми бързает,
бели ми се бели, како бела книга,
с цървени образи, охридско яболко.*

ПОХВАЛИ СА САТА-БЕГ ДЕВОЙКА НАРОДНА ПЕСЕН

*Похвали са Сата-бег девойка:
— Имам коса тура ибришима,
чело ми е алтџн хамалия,
вежди ми са морски пиявици,
клепки ми са криле ластовици,
черни очи — два драга камена,
ситни зџби — два низа бисера,
изпод гџрло светла месечина,
мала уста с пара разрезана,
тџнка снага, кат' елха зелена,
кџде ходи, като че хоро води,
кат' се смее, кат' че бисер сее,
от лице џ ясно слџнце грее.*

СТОЯН И ТАМБУРА НАРОДНА ПЕСЕН

Стояне, море Стояне!
Що ѝе ова чудо од тебе,
от тая пуста тамбура!
Моми си парти фърлиха,
невести разбой скършиха,
старите хурки здробиха!
И ми станаха селяни,
кренаха тежка давия,
ойдоха дур при кадия:
— Е гиди, млади кадия,
ел суди, како се судит,
еле кажи ни по-борго;
що ѝе ова чудо големо
от левенаго Стояна,
от тая пуста тамбура!
Моми си парти фарлиха,
невести разбой скършиха,
старите хурки здробиха!
Кадия пуци сеймени,
ми го кренаха Стояна.
Стоян бе умен, разумен,
Стоян си зеде тамбура
и зеде овен най-арен,
си ойде дур при кадия:
— Кадия, море кадия,
що си допуцил по мене?
Му фърли овен во дворе,
си удри пуста тамбура.
Стана кадия да играт,
си фърли биниш в камара,
си фърли шапка на греди;

*кадя лепо му зборвит:
— Стояне, море Стояне!
Чини си, как си чинило,
свири си, как си свирило.*

ЦОНА НАРОДНА ПЕСЕН

— Цоно, мори Цоно,
майчина кадъно,
тейкова султано!
Що по поле бегаш
гола гологлава,
боса распашана?
А она им веле,
веле и говоре:
— Варай, варай, дружки,
варай, мили дружки!
Даль сте чули, дружки,
чуле и разбрале,
в село що ѝе дошел
селски аберджия,
момин вергиджия:
децата си фърле,
момите си годе,
по-харната мома
за по-лошо момче;
а на мене, дружки —
едно старо харо,
мече гърдуляво,
куче трескуляво.
На ръка му легнам
като на бел камен,
пазухи му бъркам
като во къпина.
Брадата му бode
като ежовина;
дихо му мириса
като пърчовина.

Гиди лудо-младо,
гиди росно грозде!
На ръка му легнеш
като на перница;
пазухи му бъркаш
като во коприна;
лицето му бело,
лицето му меко
като тулип памбук;
духот му мирише
на ран бел босилък!

ЕДИН СИН НА МАЙКА НАРОДНА ПЕСЕН

*Що ѝе щама на горна долна земя?
Ели ми ѝе мътна вода носит?
Ели ми ѝе силен огън горит?
Ели ми ѝе силен паша биет?
Та не ми ѝе мътна вода носит,
нито ми ѝе силен огън горит,
нито ми ѝе силен паша биет;
туку ми ѝе тая черна чума,
що удрила, 'се ми поморила.
Не ми биет староно и младо.
Тук' ми биет кой дека ѝе юнак,
що удрила еден син у майка,
го удрила и го поморила.
Ката ден му майка на гроб одит:
ката утро: „Синко, добро утро!“
Ката вечер: „Синко, добър вечер!
Топла ли ѝе, синко, земна куќа?
Мека ли ѝе земяна постеля?
Меки ли ѝе каменот позглава?“
От жалови земя проговори:
— Топла ми ѝе, майко, земна куќа,
мека ми ѝе земяна постеля,
и мек ми ѝе каменот позглава;
немой кълни, майко, църна чума,
и тая ѝе, майко, под повеля,
туку кълни Имера бербера,
що остави перче каркмалия,
да ми лежит змия тройноглава
со дванайсет мали змиульчина.*

ЗАСВИРИЛ МИ Е СИВ СОКОЛ НАРОДНА ПЕСЕН

*Засвирил ми е сив сокол
в Арбанашкото усое;
то не ми било сив сокол,
най ми е било млад юнак.
Млад юнак мома гонеше,
момата му се молеше:
— Пусни ме, пусти, юначе,
азе съм твоя, та твоя —
на кривак съм ти рязана,
на кавал съм ти писана.*

СТИХОТВОРЕНИЯ

ХРИСТО БОТЕВ
НА ПРОЩАВАНЕ
В 1868 Г.

*Не плачи, майко, не тъжи,
че станах ази хайдутин,
хайдутин, майко, бунтовник,
та тебе клета оставих
за първо чедо да жалиш!
Но кълни, майко, проклинай
таз турска черна прокуда,
дето нас млади пропъди
по тази тежка чужбина —
да ходим да се скитаме
немили, клетки, недраги!
Аз зная, майко, мил съм ти,
че може млад да загина,
ах, утре като премина
през тиха бяла Дунава!
Но кажи какво да правя,
кат ме си, майко, родила
със сърце мъжко, юнашко,
та сърце, майко, не трае
да гледа турчин, че бесней
над бащино ми огнище:
там, дето аз съм пораснал
и първо мляко засукал,
там, дето либе хубаво
черни си очи вдигнеш
и с оназ тиха усмивка
в скръбно ги сърце впиеше,
там, дето баща и братя
черни чернеят за мене!...*

Ах, мале — майко юнашка!
Прости ме и веч прощавай!
Аз вече пушка нарамих
и на глас тичам народен
срещу врагът си безверни.
Там аз за мило, за драго,
за теб, за баща, за братя,
за него ще се заловя,
пък... каквото сабя покаже
и честта, майко, юнашка!
А ти 'га чуеш, майнольо,
че куршум пропей над село
и момци вече наскочат,
ти излез, майко — питай ги,
де ти е чедо остало?
Ако ти кажат, че азе
паднал съм с куршум пронизан,
и тогаз, майко, не плачи,
нито пък слушай хората,
дето ще кажат за мене
„Нехранимайка излезе“,
но иди, майко, у дома
и с сърце сичко разкажи
на мойте братя невръстни,
да помнят и те да знаят,
че и те брат са имали,
но брат им падна, загина,
затуй, че клетник не трая
пред турци глава да скланя,
сюрмашко тегло да гледа!
Кажи им, майко, да помнят,
да помнят, мене да търсят:
бяло ми месо по скали,
по скали и по орляци,
черни ми кърви в земята,
в земята, майко, черната!
Дано ми найдат пушката,

пушката, майко, сабята,
и дете срещнат душманин,
със куршум да го поздравят,
а пък със сабя помилват...
Ако ли, майко, не можеш
от милост и туй да сториш,
то 'га се сберат момите
пред назе, майко, на хоро
и дойдат моите връстници
и скръбно либе с другарки,
ти излез, майко, послушай
със моите братя невръстни
моята песен юнашка —
защо и как съм загинал
и какви думи издумал
пред смъртта и пред дружина...
Тъжно щеш, майко, да гледаш
ти на туй хоро весело,
и като срещнеш погледът
на мойто либе хубаво,
дълбоко ще ми въздъхнат
две сърца мили за мене —
нейното, майко, и твоето!
И две щат сълзи да капнат
на стари гърди и млади...
Но туй щяг братя да видят
и кога, майко, пораснат,
като брата си ще станат —
силно да любят и мразят...
Ако ли, мале, майноле,
жив и здрав стигна до село,
жив и здрав с байряк във ръка,
под байряк лични юнаци,
напети в дрехи войнишки,
с левове златни на чело,
с игляни пушки^[1] на рамо
и с саби-змии на кръстът,

о, тогаз, майко юнашка!
О, либе мило, хубаво!
Берете цветя в градина,
късайте бръшлян и здравец,
плетете венци и китки
да кичим глави и пушки!
И тогаз с венец и китка
ти, майко, ела при мене,
ела ме, майко, прегърни
и в красно чело целуни —
красно, с две думи заветни:
свобода и смърт юнашка!
А аз ще либе прегърна
с кървава ръка през рамо,
да чуй то сърце юнашко,
как тупа сърце, играе;
плачът му да спра с целувка,
сълзи му с уста да глътна...
Пък тогаз... майко, прощавай!
Ти, либе, не ме забравяй!
Дружина тръгва, отива,
пътят е страшен, но славен:
аз може млад да загина...
Но... стига ми тая награда —
да каже нявга народът:
умря сиромас за правда,
за правда и за свобода...

[1] игляни пушки — стари пушки с тънка дълга цев ↑

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ ПЕСЕН НА РАКОВСКИ

*Когато бях детенце
тихо, нежно, мило;
когато бях аз момченце
лудо, младо, живо;
кога стигнах на години,
кога станах дедо,
един беше моят баща,
едно бе ми чедо:
Свобода, свобода!*

*Заробен бях, измъчен бях,
страдах вов неволя,
ала съвсем убит не бях —
имах своя воля;
на оставих България,
по света се скитам,
за да стана Еремия,
свободно да викам:
Свобода, свобода!*

*Будя брат си да не спава,
ами да работи;
на турците да не дава
своите имоти;
говоря му да развяже
поборени ръце,
па заедно с мен да каже
сос юнашко сърце:
Свобода, свобода!*

Но всеки спи, всеки дреме,

не ще и да знае;
един казва: „Не е време!“,
а други нехае;
всеки иска да добие
всичко наготово,
с чужда уста да изрече
това свято слово:
Свобода, свобода!

Я чуй мойта малка молба,
брате ти мой мили!
Ази видя, че боля,
падат моите сили!
Дойди при мен пред смъртта ми,
па ми кажи само
една дума, сладка дума,
да занеса тамо:
Свобода, свобода!

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ
ИСКАМ ПРАВО, ИСКАМ ВОЛЯ

*Искам право, искам воля,
искам и свобода;
ала не ща да са мъча
и гладен да хода.
Ако можем да добием
сичко на готово,
то бързайте да променим
старото на ново;
а ако-ли трябват мъки,
ако трябват кръви,
то азе ще да ви предам
на турците първи.*

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ НА ВАСИЛЯ ЛЕВСКИ

Сбирайте са, моми, булки,
и млади ергене!
Да чуете барем една
песен и от мене...
Събрахте са. Знайте сега,
че моята песен
не весели младо сърдце, —
мерише на плесен.
„Слънце ярко, слънце светло,
зайди, помрачи са;
а ти, ясна месечинко,
бягай, удави са!
Не светете на турските
кръвави тирани,
които са телата ни
покриле със рани;
не светете на гръцките
духовни търговци,
които са испояле
свойте мирни овци;
не светете на нашите
дебели хаджие,
които са най-първите
хорски кеседжие;
не светете на нашите
кални вестникари,
които са совестъта си
за кокал продале;
не светете на нашите
писатели черни,
които са на турците

чеда мили, верни;
не светете на нашите
учители — крави,
кои носат изгнил мозак
вов кратуни здрави!
Слънце ярко, слънце светло,
небесно светило!
Не нагрявай веч старото, —
то е мъртво, гнило!
Месечинко, виторожско,
не свети богато
над гюбрето, над боклукът,
над хорското блато!
Съберете своите лучи,
роскошно изгрейте,
над младото, пролетното
свет Христов излейте;
осветлете българската
бесилница света,
която е възвдигната
от ръка проклета!
Тука виси добар юнак,
или млада сила,
която е воскресила
свойта майка мила;
която е пробудила
свойто мило племе,
която е посеяла
ново, здраво семе.“

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ ХРИСТОС ВЪСКРЕСЕ

*Ново, свето учение,
идеи велики
проповяда Исус Христос
на земни владика;
а евреи, фарисеи,
сатанските брате,
плачат, викат и молат са:
„Расни го, Пилате!“
Той осъжда почти сичко,
що е садукейско,
той говори, че ще падне
царството юдейско;
той говори, че и робът
е син Саваота...
„Расни его, распни его!
На гора Голгота!“
Хванале го, съдиле го,
после го завеле
между двама разбойници
и там го распеле...
Ех, радват са митарите,
ликуе Юдея:
„Няма вече бунтовникът,
няма Назаря!“
Но я гледай в Ерусалим
станале две чуда:
въскреснал е синът божии,
обесил са Юда.*

* * *

Воскръснал си, мъчениче,
тридневен из гробът,
да сабудии заспалият,
да воскресии робът!...
Помогни ти и на своите
чеда мили, верни,
избави ги от гръцките
калугери черни;
избави ги от турските
страшни кеседжие,
избави ги от техните
братя чорбаджие.
Да воскресне България,
да падне тиранство,
та да слави името ти
цяло Християнство.

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ ПРЕМИНУВАТ ГОДИНКИТЕ...

Преминуват годинките,
старото белее,
а младото расте, цъвти,
за да остарее.
Балканът е пак хубавец:
шума зеленее,
и пиленце, славейченце
сладка песен пее;
стопиле са снеговете,
тревките израсле,
припкат, скачат аганцата,
овце са напасле...
Преминуват годинките,
старото белее,
а младото расте, цъвти,
за да остарее.
Излязла е мойта майка,
на прагът седнала,
очаквала чедото си,
кам Дунав гледала...
„Де си, сине, де си, чедо!“
тъжно тя говори;
а времето приминува
и Лета жубори...
Преминуват годинките,
старото белее;
а младото расте, цъвти,
за да остарее.
Нищо не е многотрайно,
нищо не е вечно;
само **теглото** е дълго, —

почти бесконечно.

СТЕФАН СТАМБОЛОВ

ПИЕНИЦА

Не ми се, момци, смейте,
че съм болнав и стар,
че винцето обичам,
че пия го за цяр,
 че ходя бос, опърпан,
 небръснат, неумит.
 Що нещо съм претеглил,
 що съм в света видял!

И аз бях като вазе,
юначен, силен, млад,
със чувства и със мисли
и азе бях богат.

 И аз бях като вазе
 решителен и смел,
 и хвъркаше високо
 мойта мисъл — орел.

Ех, момци, млади, силни,
що работа свети
да правя съм се мъчил
за ваши добрини.

 Ний бяхме всинца трима,
 три брата по душа,
 по чувства и по мисли,
 по мащеха съдба.

От малки се сблизихме,
в един тръгнахме път,
но и трима ни смаза
проклетия живот.

 Защо да ви приказвам
 за нашите тегла!
 Трябва ли да разбуждам

на мъртвите съня?
Единът го убиха,
другият се уби —
така се тук затриха
две ангелски души.

Пък аз? Аз слаб излязох,
светът ми домиля,
ръката си не вдигнах
със слава да умра.

Захванах да заливам
със вино мойта скръб,
и в него да намирам
утеха в този свят.

Ей, давайте ми вино,
пияно като яд,
тъгите да забравя,
да стана силен, млад.

Че аз ще ви попея
от нашите песни,
гората ще разплача —
тез голи канари.

Не ми се, момци, смейте,
че съм болнав и стар,
че винцето обичам,
че пия го за цяр...

СТЕФАН СТАМБОЛОВ ЧОРБАДЖИЙСКО ПОУЧЕНИЕ

*Ако искаш правда,
ако търсиш ред,
гол и бос ще ходиш,
братко, на тоз свет.*

*Всичките минават
у нас със лъжа,
само тез добруват,
що пият кръвта*

*на своите братя,
на своят народ,
и се отгояват
от чуждия пот.*

*Искаш ли да станеш
човек ти богат?
Продай народа,
беси своя брат!*

*Що ти трябва правда,
свобода и ред,
напълни си джебът,
дор е Петко слеп.*

*Знам ги аз тези,
що и ден и ноц
бълнуват за свобода,
борят се за ред,*

мъчат се да бъде,

*народът добре,
да няма тирани,
нито робове.*

*Всичките са голи,
нямат ни пара,
ходят гладни, боси,
газят из калта.*

*Всеки за тях казва:
„Луди са глави;
така ли ще ходят
да бяха добри.*

*Нямат дреха, риза,
нямат ни пара,
взели да нареждат —
оправят света.“*

*Ако искаш и ти
да станеш кат тях,
мисли за свобода —
ще станеш за смях!*

ХРИСТО БОТЕВ ХАДЖИ ДИМИТЪР

*Жив е той, жив е! Там на Балкана,
потънал в кърви, лежи и пъшка
юнак с дълбока на гърди рана,
юнак във младост и в сила мъжка.*

*На една страна захвърлил пушка,
на друга сабля на две строшена;
очи темнеят, глава се люшка,
уста проклинат цяла вселена!*

*Лежи юнакът, а на небето
слънцето спряно сърдито пече;
жътварка пее нейде в полето,
и кръвта още по-силно тече!*

*Жътва е сега... Пейте, робини,
тез тъжни песни! Грей и ти, слънце,
в таз робска земя! Ще да загине
и тоя юнак... Но млъкни, сърце!*

*Тоз, който падне в бой за свобода,
той не умира: него жалеят
земя и небо, звяр и природа
и певци песни за него пеят...*

*Денем му сянка пази орлица
и вълк му кротко раната ближе;
над него сокол, юнашка птица,
и тя се за брат, за юнак грижи!*

Настане вечер — месец изгрее,

звезди обсият сводът небесен;
гора зашуми, вятър повее, —
Балканът пее хайдушка песен!

И самодиви в бяла премена,
чудни, прекрасни, песен поемнат, —
тихо нагазят трева зелена
и при юнакът дойдат та седнат.

Една му с билки раната върже,
друга го пръсне с вода студена,
третя го в уста целуне бърже —
и той я гледа, — мила, зесмена!

„Кажми ми, сестро, де — Караджата?
Де е и мойта вярна дружина?
Кажми ми, пък ми вземн душата, —
аз искам, сестро, тук да загина!“

И плеснат с ръце, на се прегърнат,
и с песни хвъркнат те в небесата, —
летят и пеят, дорде осъмнат,
и търсят духът на Караджата...

Но съмна вече! И на Балкана
юнакът лежи, кръвта му тече, —
вълкът му ближе лютата рана,
и слънцето пак пече ли — пече!

СТЕФАН СТАМБОЛОВ НЯМАНЕТО

*Нямането — зло голямо,
глупави момчета,
то накарва на кривдата
правдата да шета.*

* * *

*Нямането — зло голямо,
глупави момчета,
то накарва роб да стане
човек на човека.*

* * *

*Нямането — звяр без милост,
глупави момчета,
наще дарби, сили, младост
то алчно поглъща.*

* * *

*Нямането принуждава,
пъргави юнаци,
син баща си да продава,
майка — дъщеря си.*

* * *

*Нямането, много хора,
момци, е убило,
много сърца, като стъкло,
без жалост разбило,*

* * *

*Нямането е и мене,
момци, принудило
зло да казвам на доброто,
на черното — бяло.*

* * *

*Нямането, нямането —
пусто да остане!
То ме кара да се кланям
на тез истукани.*

* * *

*Ех, мои момци, аз сам зная
тук какво усещам,
като ги слушам, кат гледам,
и кат им поддаквам.*

* * *

Но кажете, що да сторя?

*крадците богати,
а пък тука всяко нещо
дават за дукати.*

** * **

*Аз имам жена, деца,
не съм като вази,
грехота е те да ходят
голи, гладни, боси.*

** * **

*Поклоних си аз главата —
тям добро да бъде.
Но какво ми това струва,
сам си Господ види.*

** * **

*Ех, недейте ме презира,
слаб е човека.
Помислете, на бедността
аз съм верна жертва.*

** * **

*Постигна ме безчестие
посред земя чужда.
Аз го приех — поклоних се,
но то бе от нужда...*

* * *

*Нямането, нямането —
пусто да остане!
То накарва човека
безчестен да стане!*

Гюргево, 20 февр. 1877

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ

ДУМИ

— Ща направа училище
за дребни дечица,
ща отворя читалище
в Пирдоп и Златица.
— Не вярвам ти, брате Петре,
тука трябват сумми!
Твойта глава ще изветре,
ще останат думи.
— Кога умра, ща остава
пак вам мойто злато,
а сега ща да направа
черковче богато.
— Не вярвам ти, куме Тричко,
тука трябват сумми!
А у теб е почти сичко,
само голи думи!
— Ща изпратя две момченца
в странство да са учат;
ща им давам търкалченца,
там да са не мъчат.
— Не вярвам ти, свате Киро,
тука трябват сумми!
Не знаеш ли как наш Спиро
слуша голи думи?
— Ща изпратя аз две чети
да идат в Балканът;
да избават клета майка,
да хванат султанът.
— Не вярвам ти, байо Пейко,
тука трябват сумми!
Пет векове се наш Неико

слуша тия думи!

*— Ща да лъжа, ща да крада,
но ща да спечела,
па ще зема една млада, —
малко по-дебела.*

*— Вярвам ти веч, кир Петраки,
това не са думи, —
плака ми са Николаки
за ония сумми.*

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ СЛАВА

„Слава, слава, искам слава“!
казал горди Рим,
и Сципион коли, пали, —
над Картаген дим.

„Слава, слава, искам слава“!
казал Амурат,
и хиляди жертви гази
под свойят хат.

„Слава, слава, искам слава“!
казал Бонапарт,
и гори възток и запад,
се пали Марат.

„Слава, слава, искам слава“!
казва дядо Пий, —
„ако искаш да та кълна,
то ела ма бий“.

„Слава, слава, искам слава“!
говори кир Нил,
па Акифу за оланин
агне подарил.

„Слава, слава, искам слава“!
и Дорчо казал,
па за пари и за жени
майка си продал.

А славата, мой ти брате,
в кръчмата седи —
напила са, па си шепне:
„Хорски суети“!

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ
ПРОЛЕТ ДОЙДЕ И ПИЛЕНЦЕ...

*Пролет дойде и пиленце
по Балканът пее;
зеленее са тревица,
слива са белее;
а Мургаш е още черна,
като черна врана,
тя жалостно и печално
гледа кам Балкана,
па му казва: „Ох, Балкане,
побратиме верни!
Темнее ми пред очите,
дните ми са черни!
Аз не мога и за напред
да търпа неволи
и да гледам как турчинът
детето ми коли;
аз не искам и за напред
мирно да робувам, —
за свобода, за щастие
само да бълнувам...
Не вярвам аз, че молитва
ще спаси раята:
свободата не ще екзарх,
иска Караджата“.*

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ СЪДБО МОЯ, НЕВЕРНИЦЕ...

Съдбо моя, невернице,
де си ма довела?
В чужда земя, в чужда къща
ти си ма вовела!
Сичко чуждо около мен,
нищо нямам свое,
и слънцето, кое грее,
и то не е мое.
Има доста наши хора
в тая земя чужда;
но ни един не помага,
кога стане нужда;
секи мисли само много
пари да спечели,
за да има жена тлъста
и деца дебели;
секи мисли само своето
чувство да отхрани,
за да кажат ближните му:
„Той са немски храни“!
Има още и такива
славни патриоти,
кои мислат, че хората
са техни имоти, —
дадат цванциг за черкова
и за Бог да прости,
па ви казват: „Азе зная,
а вие сте прости“.
На просякът дадат пара
или месо литра,
па са хвалат: „Аз проводих

и Хаджи Димитра“.
Има още и такива
чудни базергяне,
кой лапат, като халва,
хорското имане:
в черкова ли, в школото ли
крачецът им влезе,
дор не земе, щото найде,
няма да излезе.
Попита та от дека си
и българин ли си,
па ти даде да работиш,
като роб да му си.
— „Ти си дължен да работиш
мене ангария,
че аз мисла да избава
наша България“.
Има още и такива
български светила,
кои мразат и майка си,
що ги е родила.
— „Не съм Петров, а Петреско,
ромънско съм чедо“,
казва тоя син български,
защо е говедо.

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ

ДВЕ СЕСТРИ

Баба баби говорила:
"Слушай, сестро, мойта реч!
Със реформи и със правди
не щеш идеш надалеч.
Обещавай колко можеш,
ала нищо не прави;
затъпявай свойте деца
и слепи ги остави.
Ако можеш, ти ги скарай,
да са гризат по цял ден;
а ти живеј, над тях владай!
Земи пример бар от мен!
Азе имам два юнака,
що подпират мойят плет...
Анрашия и Деака
не щеш најдеш по цял свет!
Избери си и ти таквиз
шарлатане, подлеци,
па избери за свой девиз:
„Правата са мъртвеци“!
Баба баби отговаря:
„Слушам, сестро, твойят глас,
ала нищо не помага, —
наблизава смърни час!
Надеях са на Алия,
да ми царство нареди,
а той прави поразия
със фенерските бради!
Не помага ни Анраши,
не помага ни Фуад!
Хайде, сестро, пригответи са

или за рай, или в ад“.

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ
НЕ РАЖДАЙ МА, МАМО...

*Не раждай ма, мамо,
бяла, черноока,
не давай ми снага
тънка и висока,
че ще мене, мамо,
турчин да залюби, —
тебе ще убие,
мене ще погуби.
Не раждай ма, мамо,
бяла и червена,
да не умра рано
млада и зелена.
Мойта тънка снага
старец ще прегърне, —
очи ще завенат,
снага ще посърне.
Босилекът, мамо,
не расте без вода,
а момина хубост,
цъфти при свобода.*

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ
ЛАЛУГЕРЪТ НИТО ОРЕ...

*Лалугерът нито оре,
нито семе сее;
а пълна е къщата му, —
той добре живее.
Калугерът нито оре,
нито семе сее;
а се расте чувството му, —
той рахат живее.
А пчелата и орачът
по цял ден събират,
и пак гладни, и пак жедни, —
добро не намират.*

ХРИСТО БОТЕВ МАЙЦЕ СИ

*Ти ли си, мале, тъй жално пела,
ти ли си мене три годин клела,
та скитник ходя злочестен ази
и срещам това, що душа мрази?*

*Бащино ли съм пропил имане,
тебе ли покрих с дълбоки рани,
та мойта младост, мале, зелена
съхне и вехне люто язвена^[1]?!*

*Весел ме гледат мили другари,
че с тях наедно и аз се смея,
но те не знаят, че аз веч тлея,
че мойта младост слана попари!*

*Отде да знаят? Приятел нямам
да му разкрия що в душа тая;
кого аз любя и в какво —
мечти и мисли — от що страдая.*

*Освен теб, мале, никого нямам,
ти си за мене любов и вяра;
но тук вече не се надявам
тебе да любя: сърце догаря!*

*Много аз, мале, много мечтаях
щастие, слава да видим двама,
сила усещях — що не желаях?
Но за вси желби^[2] приготви яма!*

Една сал клета, една остана:

*в прегръдки твои мили да падна,
та туй сърце младо, таз душа страдна
да се оплачат тебе горкана...*

*Баща и сестра и братя мили
аз да прегърна искам без злоба,
пък тогаз нека измръзнат жили,
пък тогаз нека изгния в гроба!*

[1] язвена — покрита с рани, наранена ↑

[2] желби — желания ↑

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ
РАДОСТ И СКРЪБ

*Радостта е, мой ти брате,
като младичко момиче,
като пролет във Россия,
като цвете ледениче.
Щом настане първа тъга,
момичето остарява;
щом заслани първа слана,
то цветето веч завява.
А скръбта е многотрайна,
тя прилича на коприва;
ти я тъпчиш, ти я скубаш,
а тя дворът пак покрива.*

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ
НЕ СЛУШАЙ ТИ ДЯДА...

*Не слушай ти дядо,
когато ти рече,
че „покорна глава
саблята не сече“.
Касапинът коли
най-кротките крави,
а дивите вълци
са живи и здрави!*

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ
СЪРДЦЕ МОЕ...

*Сърдце мое, сърдце мое,
що си нажалено,
чегато си от есенна
слана осланено?
А сърцето отговаря
тъжно, но сърдито:
„Земи жена от добар род,
куче от корито“.*

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ
ПРЕДАЛ СА Е КАТО БАБА...

*Предал са е като баба,
като страшлив зайко;
а казваше, че е юнак,
че е Крали-Марко!
Ех, юнаци за седенки,
или за вретена, —
пушка им е ракийката,
сабля им е Пена!*

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ БИЛО Е ВРЕМЕ...

*Било е време, когато си и ти
бил горделив юнак,
когато е врагът ти падал
пред твоят байрак;
било е време, когато си и ти
мислил за своят род,
когато си кръв проливал
за своят народ;
било е време, когато си и ти
знаял що е добро,
когато честността ти не е била
ни злато, ни сребро!...
То е било златно време,
век за нас щастливи:
децата ни не са биле
така гуреливи,
майките ни не са биле
като сухи сливи,
бащите ни не са биле
въшкави и диви,
сестрите ни не са биле
турски гевендии,
братето ни не са биле
наши кеседжии.
Но тогава не е живял
Златев, Базлибанчо,
не издаде народът си
ни чифут Иванчо,
не е лаял ни Генович
с своята дружина
за две пари, за комад хляб,*

за мръвка сланина;
да ви кажа още това,
че в онова време
българинът не е искал
да спи и да дреме,
а е блъскал с топорът си
сяка вонещица,
която е кости гризла
из чужда паница.

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ ОСТАНАЛА БЪЛГАРИЯ...

*Останала България
дрипаво сираче,
на седнала на Витоша
и жалостно плаче:
„Деца мои, деца мои,
сирачета жални,
полуживи, окъсани,
мършави и гладни!
Що стоите, що чакате?...
Доста сте търпяле
и от свои, и от чужди,
доста сте бой яле!
Срамота е от хората,
грешно е от бога,
вие не сте скъсан дрипел,
не сте ни подлога;
а сте хора, живи хора,
от майка родени,
юнаци сте, ергене сте,
млади и зелени“.*

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ
ПЕСЕН НА „ЧУВСТВИТЕЛНИТЕ ХЕРОИ“ В БУКУРЕЩ

*И азе съм добар юнак,
и азе са бора
с душманете на народът
и с слабите хора:
ако някой е по-честен
от мойта фигура,
то залягам под своята
чизма да го тура, —
клевета го, попържам го,
черна му лицето,
а от това мене става
леко на сърцето.*

*И азе съм добар юнак,
и азе се бора
с душманете на народът
и с слабите хора:
ако някой глупав човек
има много злато,
то са мъча да го вмъкна
вов нашето блато, —
подмамям го, прикътквам го,
хвала го в лицето,
а от това мене става
леко на сърцето.*

*И азе съм добар юнак,
и азе се бора
с душманете на народът
и с слабите хора:
ако дойде стара баба
да търси наследство,
то я ввождам вов нашето*

славно министерство, —
хвала ѝ са, обещавам,
гледам ѝ в лицето,
а от това мене става
легко на сърдцето.
И азе съм добар юнак,
и азе са бора
с душманете на народът
и с слабите хора:
родил съм са вов Габрово,
дете съм попово,
а това ми дава право
да ям на готово, —
опека си чуждо ягне
без срам на лицето;
а от това мене става
легко на сърцето.
И азе съм добар юнак,
и азе са бора
с душманите на народът
и с слабите хора:
от утрента до вечерта
седа в кафенето
и милвам си браделчето,
глада си шкембето, —
плетя мрежи за мухите,
пия си винцето;
а от това мене става
легко на сърдцето.

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ ЗОРА СА Е ЗАЗОРИЛА...

Зора са е зазорила,
слънце е огряло;
а в гората славей птиче
песен е запяло...
Запяло е чудно, мило,
сладко, гласовито,
па са мъчи да пробуди
се що е убито.
„Я ставайте, черни робе, —
време е настало
да възкръсне сяко племе,
кое е паднало!
Возкръснаха талянциите,
станаха свободни;
падна Пия деветият
пред гласът народни;
изгуби са Наполеон,
падна Изабела,
която е на един бал
цял остров изела...
Даже негрите в Хаити
юнашки са биха, —
с цели реки гъсти кръви
свобода добиха.
А пак вие, българете,
непробудно спите,
черни дни и черни мъки
от красти търпите!
Срам и укор! живи хора
да спат сън мъртвешки
и да влекат рабски живот —

живот нечовешки“.

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ КОГА УМРА, НЕ КОПАЙ МА...

Кога умра, не копей ма
между мъртви люде, —
дето няма борба, живот,
тежко ще ми бъде.
Закопей ма край Дунава,
в лозята свищовски,
дето цъфтат цветя, треви,
сякакви овошки.
Кога вейне тихи ветрец,
кога шумти Дунав,
то тогава аз ще кажа:
„Сега не съм мъртав“.
Посади ти на гробът ми
божур и латинка —
дано дойдат Стоян, Рада,
дано дойде Минка;
па да берат жълто цвете
и китки да вият,
под шапките да ги втикат,
в пазва да ги крият...
Когато бях аз момченце
младо и зелено,
за мене бе и морето
само до колено;
но порастох, добих опит,
видях що е слава,
видях как я богатите
доят, като крава;
а пак честта на човека
цял ден е пияна,
свободата на народът

със кал е обляна...

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ
БОЖЕ МИЛИ, БОЖЕ ДРАГИ...

*Боже мили, боже драги,
смили се над нази,
не оставай сяка краста
честта ни да гази!
Погледай ти какво прави
Фенер с твойто стадо!
С твойто име си играе
и старо, и младо.
Дервишин е твой местник,
пастир е оланин;
твойто тяло освещава
еврей-базиргянин!
За кръвта ти сяка душа
по пет гроша дава;
черковата не е нищо,
освен млечна крава!
Боже мили, боже драги,
смили се над нази
и не давай сяка краста
честта ни да гази!*

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ
ПО-ДОБРЕ Е ДА ГЛАДУВАМ...

*По-добре е да гладувам,
да спа на полето,
от колкото в царски дворец
да съм вов кьошето!*
*По-добре е да съм дрипав,
да търпа неволя,
от колкото да ям бюрек
по царската воля.*
*По-добре е на балканът
да бъда свинарин,
от колкото при султанът
да съм хазнатарин.*

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ
ТИ СИ МОЙ БРАТ...

*Ти си мой брат, и твоето
тряба да е мое;
ала търпи и не искай
това, що е мое!*
*Ти си мой брат, и за това
аз ще ти помагам;
ала пари не дей иска, —
готов съм да бягам!*
*Ти си мой брат, и аз искам
добре да живееш;
ала иди в чуждо село
„Чуждо да посееш“!*

ХРИСТО БОТЕВ ПРИСТАНАЛА

*Кавал свири на поляна,
на поляна, край горица;
млада, хубава Стояна
търчи с менци за водица.*

*Из градина крещи, вика
омразната нейна стрика^[1]:
„Полудя ли, мар Стояно,
та отиваш толкоз рано?*

*Стой, почакай д'идем двама!“
Па се спусна к'нейна мама
да ковлади^[2] тя Стояна,
че отива на поляна.*

*Ей изскочи стара майка
на висок и хубав чердак:
ахна, търти се^[3], заплака,
като видя кървав байряк,*

*че се байряк там ветрее
сред юнаци, сред дружина
и Стоянка се белее
в прегръдките у Дойчина.*

*Като зърна той, че иде
неговото мило либе,
из юнаци той изскочи
и към нея с пръст посочи:*

„Ей, дружина, хай станете!
Ей я иде — погледнете:
туй е мойта горска птица,
туй е мойта годеница!“

Па си весел, засмян тръгна
да посрещне той Стояна;
наближи я — с пушка гръмна,
като видя, че ѝ засмяна.

И дружина загърмяха
на засевки^[4], та запяха;
а тя ръце си разгърна,
та Дойчин я млад прегърна.

А нейната клета мама,
като гледа таз измама,
сълзи лее и проклина
то щерка си, то Дойчина.

„Да не цъфнеш, да не пекнеш,
дъще клета, със Дойчина,
да окапеш дето седнеш —
да не станеш по година!“

Дано болест те налегне,
болест, дъще, живеница,
и Дойчин да не убегне
от вериги, от темница!

Тоз хайдутин, що го любиш,
на кол утре да го видиш,
че оттам се тебе хили
и на горски самодиви!

Че той батя ти измами,
та хайдутин върл направи;

*а теб, дъще, клета, мами,
баща, майка та остави!“*

*От тез клетви се събуди
и Стоенкин беще стари;
той излезе и се чуди
и в главата се удари.*

*Но кат видя той Дойчина,
дъщеря си и мил сина,
попоглади си брадата
и извика към гората:*

*„Горо, горо, майко мила,
толкоз годин си хранила
мене, горо, юнак стари
с отбор момци и другари, —*

*храни, горо, таквиз чеда,
дорде слънце в светът гледа;
дорде птичка в тебе пее,
тоз байряк да се ветрее!“*

[1] стрика — стринка ↑

[2] ковлади — клевети ↑

[3] търти се — тръшна се (диал.) ↑

[4] засевки — обичай при сватба ↑

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ БЪЛГАРИЯ ВОСКРЕСЕ

*Събрале са много гости,
звани и незвани,
налетеле орли, гарги,
налетеле врани;
дошел ти е и кум Вълчо
с своята кума Леса, —
за ядене когато е,
секи сваля феса.
Лапат, късат тие гости
кой колко желае;
а за утре нито една
душица не хае.
„Късай днеска, а за утре
не са грижи, брате“!,
казва Леса на кумът си
и гълта комате...
От викове, от радости
земя са потресе...
В това време България
„Из мертвих воскресе“!*

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ
ЧЕ ЩО СИ СА РАСПЛАКАЛА...

— *Че що си са расплакала,
моме черноока?
Майка ли та люто кълне,
баща ли та хока?
„Майка ми е кротка жена
и назе обича;
а баща ми главата си
за мене отсича;
едно само не достига
и сърце ми вене,
че не мога да си найда
либе спроти мене...
Не мисла аз на тоя свят
да бъда богата;
ами искам на балканът
юнак да испрата“.*

ИВАН ВАЗОВ
ЗАВЪРНАЛИЙ СЕ ДОБРОВОЛЕЦ ОТ СЪРБИЯ

*Ах, недейте ме презира,
в бедността ми няма срам,
милост не дойдох да диря,
нито тягост да съм вам.*

*Не затуй оставих ази
нашите красни планини!
Не затуй кракът ми гази
тия чуждите страни.*

*Но за бащините рани
отмъщение дирих
и с народните тирани
в Сърбия се аз борих!*

*Но кат мойте други братя
не паднах при Гредетин
и останах жив — да патя
срам и жалост тук един:*

*да се скитам по чужбина
дрипав, гол и непознат
и безславно да загина
тук от болест и от глад.*

*Ах, недейте ме презира!
Аз съм честен человек;
за душа ми няма мира,
за скръбта ми няма лек.*

Помня аз деня, когато

*изведнџж сирак остах
и на татка си снагата
кървава пред мен видях.*

*И котлите аз продадох,
та го в гроба закопах;
тогаз клетва богу дадох,
тогаз на бой полетях!*

*Но душманин още тџпче
нашта земя, наший кръст:
ох, гладџт ме тџй не мџчи,
както жаждата за мџст!*

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ РОДОЛЮБ СЪМ...

*Родолуб съм, родолуб съм, —
кланяй са пред мене,
моли ми са като на бог,
клякай на колене!*

*Родолуб съм, родолуб съм, —
тряба да ма храниш,
от неволи, от теглила
тряба да ма браниш!*

*Родолуб съм, родолуб съм, —
ща ям на готово,
не ща да знам, що е хорско
и що е попово!*

*Родолуб съм, родолуб съм, —
давайте ми сички;
развежете кесиите
и бройте жълтички!*

*Родолуб съм, родолуб съм, —
дай ми и жена си;
ако това ти е тежко,
то ми дай сестра си!*

*Родолуб съм, родолуб съм, —
азе ща говора;
а ти мълчи и въздишай,
да не ядеш кола!*

ХРИСТО БОТЕВ ПАТРИОТ

*Патриот е — душа дава
за наука, за свобода;
но не своята душа, братя,
а душата на народа!
И секому добро струва,
само, знайте, за парата,
като човек — що да прави?
продава си и душата.*

*И е добър християнин:
не пропуска литургия;
но и в черква затуй ходи,
че черквата ѝ търговия!
И секому добро струва,
само, знайте, за парата,
като човек — що да прави?
залага си и жената.*

*И е човек с добро сърце:
не оставя сиромаси;
но не той вас, братя, храни,
и вий него със трудът си!
И секому добро струва,
само, знайте, за парата,
като човек — що да прави?
изяда си и месата.*

СТЕФАН СТАМБОЛОВ БАЩИН СЪВЕТ

*Денят не убивай,
денят не губи,
синко, прилежавай,
труди се, учи!*

*Времето е злато,
времето ѝ пари,
но то ѝ крилато,
добре го пази.*

*Празно не минувай
ни час, нито ден.
Без работа минат,
е загубен ден.*

*Работи, труди се,
трудът е имот,
слабите подкрепяй
с помощ, със съвет.*

*Общото обичай,
то е твой живот,
добре ще преминеш
сред добър народ.*

*Дор народа ѝ болен
как ще бъдеш здрав?
Сред народ поробен
кажи — кой е прав?*

*Общото обичай,
общото пази,
от него очаквай
чест и добрини.*

*Общо не изядай,
чуждо не граби.
Общият изедник*

чакат го злини.
Да не мъчиш, биеш
нокого в тоз свят,
брата си кат биеш,
то себе си биеш.
Утре ще по-силен
да смане и теб —
правото да пазиш
на всеки човек.
Хората са равни,
всякога помни —
те трябва да имат
равни правдини.
Тъй ме татко учи,
кат бях още млад.
И аз го послушах —
не станах богат.
Всичкото си дадох
за общо добро,
жертвувах, помагах,
дор имах със що.
Борих се със злото,
падах и ставах,
и от нищо мене
не беше ме страх.
Сега съм останал
сетен сиромах.
Ази, братя, дадох
всичко, що имах.
Смейте се над мене,
бягайте от мен,
като че съм чумав,
бесен и без ум.
Но ще дойде скоро
праведния час,
че тогаз ще видим
кой е прав от нас.

*Ще да видим ние
сред тоя народ
кой е бил от назе
човек, а не скот.*

ХРИСТО БОТЕВ В МЕХАНАТА

*Тежко, тежко! Вино дайте!
Пиян дано аз забравя
туй, що, глупци, вий не знайте
позор ли е, или слава!*

*Да забравя край свой роден,
бащина си мила стряха
и тез, що в мен дух свободен,
дух за борба завещаха!*

*Да забравя род свой беден,
гробът бащин, плачът майчин, —
тез, що залъкът наеден
грабят с благороден начин, —*

*грабят от народът гладен,
граби подъл чорбаджия,
за злато търговец жаден
и поп с божя литургия!*

*Грабете го, неразбрани!
Грабете го! Кой ви бърка?
Скоро тоя не ще да стане:
ний сме синца с чаши в ръка!*

*Пием, пеем буйни песни
и зъбим се на тирана;
механите са нам тесни —
крещим: „Хайде на Балкана!“*

Крещим, но щом изтрезнеем,

*забравяме думи, клетви,
и немеем и се смеем
пред народни свети жертви!*

*А тиранинът върлува
и безчести край наш роден:
коли, беси, бие, псува
и глоби народ поробен!*

*О, налейте! Ще да пия!
На душа ми да олекне,
чувства трезви да убия,
ръка мъжка да омекне!*

*Ще да пия на пук врагу,
на пук и вам, патриоти!
Аз веч нямам мило, ддраго,
а вий... вий сте идиоти!*

ИВАН ВАЗОВ

ПОДЪЛ ЛИ Е БЪЛГАРСКИЯТ НАРОД

Стихотворението е написано по повод крайно оскърбителния език на сръбските вестници към нашите доброволци в Сърбия и към българите изобищо през Сръбско-турската война на 1876 г. Това раздражение, извикано от неуспехите на сръбското оръжие и от шовинизма на известни сръбски кръгове, се почувствува много тежко от емиграцията ни в Румъния и събуди скръб и силно негодувание, отзвук на които са тия стихове. Искрен привърженик на идеята за сръбско-българско братство, аз ги считам като израз на едно преходно възбуждение и ги поместих тука като характерни за настроенията в оня исторически момент. (Авторът)

*Ох, тежка става съдбата наша!
Да пийм имало горчива чаша!*

*Не, не, мълчанье не трябва вече,
в гърди ми ядно кръвта затече...
Но що да правя! Какво да чиня?
Дали за клетви и аз да зина?*

*Не, не, не бива! Не е днес време
борба несвясна да се поеме...
Ох, тежка, зла е таз рана клета,
която бива от брат приета!*

*Народ сме ние, народ, кой страда,
а никой няма за нас пощада.
Обляни в кърви, от скръб убити,
въз нас се сипят слова сърдити:
„Мълчи ти, подло, нищожно племе,
на славска челяд си срам и бreme!“
Обида грозна! Отровни речи!
Тегла ни страшни за смях са вече!
Венеца търнов, що нас венчава,*

венец за хули, за укор става.

*О, Българийо! Ти, майко жална,
що снасяш мълком съдба фатална,
ти, що под иго си примирала,
и пет столетъя душа си брала,
и толкоз жертви свети оплака,
и тоз час грозен, проклет дочака;
ти, мъченице злочеста, клета,
с позор покрита и с кръв облета,
с коса разстлана, със бузи бледни,
със плачещ поглед и с устни ледни,
която лея и възгласявам,
която любя и обожавам,
вдъхни ми днеска, одушеви ме,
да браня твоето свещено име!...*

*Да! Братя същи, да, братя родни,
от нас по-силни и по-свободни,
с вода възвряла ни днес поляха.
„Вий сте род долен — ни те казаха,
вий сте род долен и низко племе,
за смърт решено от много време;
от робство дълго сте веч изгнили
и кръв нечиста ври в вашите жили!
Не сте славяне, а стадо хора,
що в робство трае и мре в позора.“*

*И с тоя начин небратски, леден
ствариха удар въз нас последен!*

*Но, братя, стойте! О, не, недейте!
Въз наште рани нов яд не лейте.
Какъв грях тежък сторихме ние,
та тъй ни страшно кълнете вие?
Ний що сме друго, я помислете —
освен човеци нещастни, клетки*

и жертви бедни на турска ярост,
кои заслужват не гняв, а жалост!
Недейте туря тая зараза
на низка злоба, на зла омраза
между два братя еднакви, сродни.
Не сейте тия зърна злоплодни!
Каква ли полза за нази, братя,
от таз неправда, от тез проклятия?
Ако се в нази вгнезди раздорът,
скръбта е наша, а ваш позорът.
Но аз ви питам — на що роптайте?
Със кой народ се днес вий ругайте?
От кой народ се срамите вие,
та сте решили да се убие?
Не от тогоз ли, кой в път ви вкара,
кому дължите писмо и вяра?
От тоз народ ли, кой в старо време
бе слава, гордост на славско племе?
Дали не може със вас наравно
да се похвали с минало славно.
Но ако вий се гордейте главно
със Милутина и с крал Душана,
то той пък има юнак Карана
и Симеона, и Самуила,
и три Асеня — деди светила,
със памет славна, със памет мила. —

.....

Карпати голи! Поля дакийски!
Гори балкански, гори тракийски!
Ти, Черно, Бяло и Синьо море,
и ти, о, слънце, що грейш отгоре,
вий, паметници на вековете,
защита наша сега станете!
Петстотин годин вериги тежки!
Петстотин годин все сън мъртвешки!

Заря-надежда не бе остала,
над нас бе мрачност, под нас провала;
под два тирана жестоки, люти
търпяхме мълком беди нечути.
Ръка отнийде не се подаде
из тая пропаст да ни извади.
Стоехме ние на тоз свят бели,
а всякой знайше, че сме умрели,
или не знайше, че сме живели...

Но искра светла сред туй мъртвило
във дън сърце ни се беше скрила.
Под пепелта се жарът таеше.
И върху гробът живот цъфтеше.
Кръвта, що друг път била в деди ни,
и днеска гордо завря в гърди ни.
Идея чудна зарад свобода
възкръсна веке, изгря в народа.
Но що аз казвам?... Нас, нас обиждат!
Да ни представят за подли ищат!
Уви! Забвение и мрак покриват
светите кости, що днес почиват
в полята славни, там във Елада^[1],
и подвиг светъл нема награда.
И пак, когато от зла робия
да се избави скокна Сърбия,
какви юнаци от нашта рода
паднаха тамо зарад свобода!
От тяхно име, що мрак потули,
за нази само остаят хули.

Но що да ходя така далече
подпор да търся за моите речи
и ответ славен на зли обиди?
Кръвта се още в Балкана види,
скалите още са почервени,
горите още са нажалени,

душите тамо и днеска бродят
на тез, що мряха зарад народът!
Хаджи Димитре, стани из гроба,
де падна мъртъв заради роба.
Повикай твоите момци отбрани,
кажи нам твоите дълбоки рани!
О, вий, долища, вий, пущинаци,
къде денахте таквиз юнаци?
Младежи буйни, сега станете
и вашта храброст сами явете!
И тез, които ви вас убиха,
с каква цена ви кръвта купиха?
Кажете колко паднаха турци
под ваший удар?
О, панагюрци!
Кой глас ви мощен на бунт повика?

О, Ботев храбри, душа велика!
Къде се скитаи с момците твои?
В кои долини? В кои усои?
Дали там, дето Витоша вене?
Ил там, де Янтра тревожно стене?^[2]
Или ти падна във бой ужасен,
във кръв душманска лев оквасен,
с чело сърдито, с угроза люта?
Но де духът ти сега се лута?

Кои долини, кои балкани
той пълни днеска със плач, с стенанье?
Дали се вие над село родно,
де бистра Тъжа тъжи безплодно?
Де твойта майка тъй жално пела
и три години е сина клела?
Или печален и безнадежен
на връх Юмручал^[3] — висок и снежен —
е той застанал и мълком гледа
как турчин губи балкански чеда?

Стани, о, Ботев, и разсърди се!
И ти, Балканьо! Я намръщи се
и с вихри, бури ведно ревнете
и гръмогласно така кажете:
народ, кой дава таквиз герои,
не подъл, низък, а храбър той е!
Езици лоши тогаз ще млъкнат,
клевети зловни ще в миг заглъхнат.

Младежи, братя! Къде вървите?
С такава жаркост къде летите?
Дали в Сърбия? Дали на боя,
де има лаври зарад героя,
та там да паднат, о, братя прости,
и вашта младост, и ваште кости?
Аз знам, че с храброст сте род имотен,
че вий не знайте ни бяг срамотен,
ни страх, ни подлост във бой опасни
(куражът грей ви на чела ясни),
че ако вий се с куршум раните,
то не отзади, а все в гърдите;
аз знам що има да изтърпите,

че вместо братски да ви обнемат.
с горчиви думи ще ви приемат,
че без награда ще да останат
и ваште жертви, и... вашта памет.
Но смелост, братя, и с твърда вяра
вървете, дето дългът ви кара,
във братски подвиг вий дял вземете
и името ни от срам спасете!
Аз вам желая сполука славна
във таз ужасна борба неравна.
Дано делото велико, свето —
кое почнахте и за което
тез жертви стават, таз кръв се лее,
с успех най-бляскав да се венчее.

*И скоро, знам аз, кат зрак небесни
светата правда ще пак да блесне,
ще се разкъсат интриги грозни,
ще се разкрият вси мрачни козни
и зли кроежи, и бедни чувства,
що гонят сляпо идея пуста,
и съд по-честен ще се направи
над тез, що днеска скръбта ги дави
и мълком слушат псувни гнуснави.*

31 август 1876

[1] Българите, взели участие в Заверата. ↑

[2] По времето, когато се пишеше това, мътни слухове се носеха за Ботева, уж че бил жив и че се скитал с дружината си по тия места. ↑

[3] Планински връх над Калофер. ↑

СТЕФАН СТАМБОЛОВ ГОДИНАТА 1876

I.

*Изпращам те, години, и мрачна, и печална,
със болка във гърдите, със мъка на душа;
що люде благородни, що бляскави надежди
ти грабна и отнесе от нашата земя!*

*Аз помня наща радост ти като се зададе,
и нашите надежди, и нашите мечти —
ще дойде пролет красна, тиранаща ще падне,
безценната свобода и нас ще озари.*

*И с вяра в наще сили и в тия на народа,
тръгнахме ние всинца из тоя малък град
да минем в България, народа да подигнем
на бой ужасен, страшен, на смърт и на живот.*

II.

*И минахме ний всинца по Дунава замръзнал,
народа ни посрещна с разтворени ръце.*

*И нащо слово силно, и сладко, и опасно,
той слушаше със жадност, със весело лице.*

*„Готови сме ний всинца след вази да вървие-
народа ни продума — нещем такъв живот!*

Ний искаме свобода, за нея ще измреме!

Без нея ний до сега живяхме като в гроб!“

И работа голяма кипна и се захвана.

Приготвяше се всеки честен човек за бой.

*Със гордост българина главата си подигна
и своя кръвопиец без страх погледна той.*

*Работата спореше и радост безпределна
усещаше тогава българското съще.*

Една мисъл свещена блесна и се разнесе
от Дунава широки до Бялото море.
Турция ще падне, свободата безценна
ще дойде и сред нази байрака да забие.
И ново, силно царство със ред, любов и правда
от пепела погански ще да произрасте.

III.

Работата кипеше. Тиранина уплашен,
трепереше от ужас в предсмъртния си час:
„Там долу кръв се лее и тук за бой се стягат,
къде аз ще се дяна, проклятие и ад!
Ще падна, то се види, и жертва на гнева им,
аз много ще пострадам във техните ръце.
Но пак надежда има: моя ханджар изострен
е майсторски забоден във тяхното сърце!

Оковите железни не се тъй лесно счупват,
ръцете претрошени не могат да бият.
И робите бездушни от страх ще се разбягат,
лицето ми кат видят и моя страшен гняв!“

И с вяра в свойте думи, той пак в разврат
задряма,

сал изредко се стресва от някой грозен лик.
Зад робите страхливи Русия той съглежда
със свойте войски силни, със своя остър щик.

Тя иде като буря, сърдита, разгневена,
на роба да помогне, тирана да строши.
От радост се покланят героите на Балкана
и Дунава славянски със вселост шумти.

„Ще падна, веч е ясно — тиранина продума —
но ази ще падна кат стар и силен дъб,
и много млади сили аз ще да затисна
под моите дълги колни, под моя тежък труп.“

IV.

Дойде Априлий 20 и знамето зелено

със лева силен, кървав, тракиец а вдигна.
И бой нечут, ужасен, отвъд Балкана пламна,
бой с турците омразни за нашта свобода.
Въстанниците храбри напред с песни вървяха,
уплашените турци разбягваха се със страх.
И песните победни сред Тракия екнаха,
уплаши се безкрайно османския народ.
Свободо, майко мила, твойта сила небесна
накарва човека да прави чудеса.
Аз виждам в борбата с жестокия тиранин
участие да вземат и малките деца.
Боя беше отчаян, от нийде помощ няма.
Силите на народа отслабват всеки час.
Тираните приижда и все по много стават,
захващат да надвиват... И, Боже мой, тогаз?
Тогаз? Недейте пита! Народа победиха,
изтребиха те всичко със огън и със нож.
И наща земя красна в пустиня обърнаха,
потъна България във сълзи и във кръв.
Тук няма вече милост. Свирепия тиранин
на нищо не погледна, пред нищо се не спря.
Но всичко унищожиха, изби и обезчести,
от ужас затрепера и хладната земя.
И никой не подаде на наще мъченици
ни в овреметрашна помощ, ни средства за борба.
Избиха ги турците и всичко разориха,
погина на народа надеждата, цвета...

v.

Виждали ли сте нейде сред къща изгорена,
посред дувара пукнат опърлено дърво?
Как жално то изглежда, каква то скръб навожда
на чувствата човешки, на нашата душа?
Такава скръб навеждат и тез наши юнаци,
които останаха след кървавия бой,
които във борбата не паднаха убити,
и днеска не вкушават следсмъртния покой.

*Стоят те посред нази със мисъл на челото,
дълбока скръб се гледа на техните лица.
Стоят те и не думат, но погледа им мрачен
показва, че се мъчат от силната тъга.*

*Скърбят те зарад свойте излъгани надежди,
за своите другари, погинали в боя,
за наша клета майка във кърви потопена,
за наще мъки страшни, за наще теглила.
Скърбят те, че от нийде им помощ не дохожда,
през Дунава да минат пак в своята земя,
и тамо на тирана сторично да отвърнат
за неговите зверски и демонски дела.
Скърбят те и печално таз годин изпровождат,
която им отнесе толкоз святи мечти.
И пак нова надежда пред тях тогаз ще блесне,
когато отвъд Дунав топ руски загърми.*

Гюргево, 31 декември, 1876

Издание: Нова песнопойка. Народни песни и стихотворения. Съст. Любен Каравелов. Под редакцията на Тодор Моллов. Варна: [ЛитерНет](#), 2006

Първо издание: Нова песнопойка. Народни песни и стихотворения. Търново: Издава редакцията на в. „Знание“, 1878.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.